ЦРНОГОРАЦ.

НЕЂЕЉНИ ПОЛИТИЧКИ ЛИСТ.

БРОЈ 25. На Цетињу, у Суботу 10. Јулија 1871. ГОДИНА I.

ЦРНОГОРАЦ излази један пут нећељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. н.; — За СРБИЈУ год. ф. 7; по год. ф. 3. 50. н.; четврт ф. 1. 75. н. — За све друге земље год. ф. 8.; по год. ф. 4.; четврт год. ф. 2. — За огласе плаћа се за ред 5 новчића. — Дописи, предплата и све наручбине шиљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

Цетиње 10. Јулија.

Умољавамо све оне гг. предплатнике, којијема је предплата истекла прошлијем мјесецом, да је што скорије поново, и тако исто и опет сваког родољуба да нас помогне предплатом и скупљањем предплатника.

ГГ. Скупљачима дајемо обични проценат. Цијена листа назначена је на челу.

Уредништво.

С овијем бројем разашиљемо 1. број „ЦРНОГОРКЕ“ свијема предплатницима „Црногорца.“ Надамо се, да ће је сваки као милу гошћу задржати. Ко је неусхтје примити, нека нам одмах поврати 1. број да знамо, коме ћемо је и даље шиљати.

Цијена је до крајај године за предплатнике „Црногорца“ само 1 ф., — а за оне који хоће само „Црногорку,“ 1 ф. 50 нов.

Буде ли одзива, као што се надамо, ми ћемо онда „Црногорку“ издавати у већем облику, па од године, ако Бог да, и одвојено од „Црногорца,“ као засебни лист.

Уред. „Црногорца.“

ТУРСКО ЈЕДИНСТВО.

Догађајима на истоку поклања се све већа пажња. Нама је то мило. То значи да су исти догађаји такве природе, који су кадри промијенути стање истока. Жао нам је само, што нам се чини, да томе већу пажњу поклања свијет, којега се судбина истока тек издалека тиче, него ми, којијема је скопчан живот са том промјеном. Ми због тога баш тако често и говоримо о стварима у Турској. Тиче нас се, тиче се нас, живота нашега, слободе наше. Има људи у Јеврупи што их зову државницима, који себи уображавају такву моћ, да могу једну ствар и пустити и неизпустити. То би ради да покажу и у ријешењу судбине истока, па да даду и слободу подјармљенијем народима и да оставе власт и господство њиховом угњетачу. Та могућност њихова постаје за наш недржавнички ум савршена немогућност. Ми не мислимо за то: хоће ли турска остати, или мања постати, или са свијем пропаст. Ми хоћемо нашу слободу, савршену, најсавршенију слободу. Је ли пошљедица ове тежње наше пропаст турске силе — нека буде! И зар би могло бити слепачкије политике од те, да ми ослобођење и уједињење наше ограничимо обзирима на опстанак Турске, што тако пета или девета сила хоће! Има их доста који на то улажу вријеме, ум и снагу своју. Наш народ и браћа наша, која дијеле несретну судбину нашу несмију ни чути то. Наша и њихова тежња мора бито, а и јесте са свијем простија и много узвишенија — подпуно ослобођење и уједињење народно.

Ми смо о томе већ толико пута говорили па и прошли пут и то не само о стању које јесте, које постоји на срамоту и постепено ископање наше, него и о начину, како да се замијени ово стање с онијем, које сви желимо, без којега нам нема живота, и у којем ћемо само моћи постати народ велики и слободан, и способан да живи срећно, слободно и напредно и да буде привредни члан јутскога друштва за општу слободу и напредак.

Говорећи о томе казали смо, да је ту једина помоћ народу — сам народ, његово прегнуће.

Данас још људи разполажу вољом и снагом једнога народа, па и свијета. Воља тијех људи може бити и сагласна с вољом народа. Но по положају своме они чешће са свијем другчије рачунају, особито у односу према другом народу. Но народ у свако вријеме и у свакој прилици има само један интерес, — да види обезбјеђену слободу своју. О томе треба сваки народ да има свјести. Ту свјест ваља у њему пробудити. Кад народ то зна, и кад види да му је свака друга помоћ условна, он ће тијем добити велику снагу, добиће самопоуздања и прегнуће да извојује сам, што му други нико и никада дати неће.

О овоме треба свуда и непрестано да говоримо с народом, треба да му са свијем изрично и слободно кажемо: народе, спремај се да се сам ослободиш, јер те нико други ослободити неће, теби претстоји крвава и одсудна борба, спреми се, да си тотов у сваки час! Да буде народ спреман и вољом својом и снагом својом за борбу општу, са свијем самостално и из сопственога побуђења — треба па томе сви да радимо.

На то нас позива наша дужност, позива нас будућност народна а нагоне нас и свјетске прилике, које могу нама опасне постати.

Кад би наш народ и наша остала браћа у Турској били већ онако спремни, као што напријед рокосмо, тако да би овога часа могли поћи у бој, ми се онда неби толико освртали на те прилике, јер у одлучно прегнуће једнога народа ми вјерујемо као у најчистију истину, као у највишу моћ. Но тога на жалост још нема у нас. С тога се и морамо обазирати око нас, с тога и обраћамо пажњу па један појав, који нас је и побудио да ово данас речемо.

Још поодавно ми смо казали и то не по сопственој претпоставци, него по постојећијем фактима, да Турска тражи себи оснажења и — спасења у уједињењу ислама. Ту је мисао сам лист цариградске владе развио, а њу су прихватили и сви листови онијех влада, које пријатељишу с Турском. Они изрично исповједају, да је Турска нагнана на то од самије великије сила, због тога што јој својом заштитом не даваху довољно јемства за одржање постојећега. Лондонска конференција, која је преиначила у неколоко париски уговор од 1856, веле они, довољно је увјерио порту о томе. Турска се потпуно увјерила, да је положај, који је париским уговором створен, савршено уздрман и да за њу у будућности може само од штете бити а од никакве користи. Па да би се дакле једном са свијем опростила ништаве заштите великијех сила, и да би спречила вјечите унутрашње заплете, а што је најглавније, да би се осигурала од сукоба са Русијом, који је по досадањем стању био неизбјежан и у којем би силе порту извјесно изневјериле, ријешила је султанова влада, да се опријатељи с Русијом.

Један бечки лист, који је посвећен у спољне послове своје владе, вели, да то није просто ћуд турске дипломације, него да је тој одлуци основа дубља политичка мисао. Турска несамо што хоће на своје самосталне ноге, него она хоће још и да прикупи своју снагу, па да тако словенскоме јединству, које Русија представља супростави исламско јединство. Исламско јединство не противи се томе, да се у турском царству особито у јевропком дијелу, гдје су хришћани толико снажни образује од свију јака војничка снага. С тога и укида порта ону порезу с којом су се до сада могли хришћани одкупити из војске па ће сада морати свак бити војник.

С том намјером о оснивању исламског јединства у свези је и понашање султаново према вицекраљу мисирском и туписком господару. Кад би султан успјео у томе, он би, вели радосно исти лист, једним махом повратио сву ону снагу коју је за толико година изгубио — утјеловио би са свијем Мисир и Тунис, а хришћане са свијем умртвио. „Да би порта ту практичну мисао могла лако остварити у данашњијем повољнијем околностима, нема никакве сумње, ако само брзо и енергично пође на посао.“

Могућност ту доказује он јошт и тијем, што је пала Француска, која је до сада заштићавала Мисир, и што је Русија, која је такође била наклоњена вицекраљу, сада у пријатељству са Турском. Што се тиче Аустрије и Инглешке — од њих нема никакве опасности. „Права аустријска политика море све одобравати и потпомогати, што је у стању, да Турску оснажи и њезину моћ увелича.“

Ово је доста јасно и ако није ништа ново. Интерес је Аустрије не само да одобрава него и да помаже Турску да се осили — да се уједини. Са таквијем јемством а увиђајући своје траљаво стање не ће ли се Турска доиста усудити, да одпочне остварење Али-пашине мисли? Порта се бар тако показује, а вицекраљ као да се не плаши тога, јер се и неосврће на претње и забране султанове — он се оружа једнако и зида градове и даље. Врло је дакле могућно да дође до сукоба, а пошљедњи нам телеграми опет јављају, да је султан закључио прогласити за збачене и кајирскога и тунијскога упорника.

Нама се чини, да је велики сукоб неизбјежан из два јака разлога: једно, што и вице краљ и Беј хоће да су независни, а друго, што порта хоће напротив да оствари турско јединство, које опу тежњу безусловно потпре. Но нама се тако исто чини, да је ово пошљедње немогућно из више разлога, о којима смо у једноме од прошлијех бројева говорили, а које можемо сада свести на ово: Уједињене Турске не може бити поред уједињеног Сриства, уједињене Грчке и слободне Бугарске и Румуније.

А ми то хоћемо и то ће бити — треба само да будемо спремни за догађаје, који најскорије предстоје.

НЕСРЕТНЕ ЖРТВЕ НАШЕГА ОКЛЕВАЊА.

Недавно довијели смо у једноме броју нашега листа читав низ жалоснијех догађајева из Херцеговине мимо тога, што у свакоме броју имамо дописа са различнијех страна нашега патничког народа, који јављају о непрекиднијем, тешкијем и све већијем зулумима турскијем. И тада смо викнули: „Спасавајмо се!“ „Спасавајмо браћу своју, да спасемо себе саме.“ Ми смо тада пустили под реченим насловом све саме чисте догађаје један за другијем са

именима страдалника, са означенијем даном и часом, када се шта догодило. Хтјели смо тијем да свакога увјеримо о дивљаштву турском, које тамани наш народ у Турској, хтјели смо да најпоузданијим начином, најсилнијим доказима убједимо наше ладнокрвно, стрпљиво родољубље да се више несмије чекати, да не помаже мудровање, него живо прегнуће и озбиљно дјелање, и, напошљедку, хтјелисмо са фактима да запушимо уста свијема онијема, који кажу да није баш тако догрчило у Турској, и да би народ био усрећен са њекијем олакшицама, које би порта милостиво подарила „вјернијем поданицима.“

Србину нема олакшице под Турчином. Што је вриједноме човјеку рад или доброчинцу да добро чини, то је Турчину зулум, насиље, гажење правде и светиње и свега што раја има, што из свога зноја и крви изциједи. Њему је урођено да је крволок, да је звјер.

Ми с тота и неговоримо о турскијем зулумима за то, да одвратимо Турке од тога, или да умилостивимо срце јевропске дипломације, па да нам она изради олакшање несретној браћи нашој.

Не, ми знамо да је то немогућно. Ми говоримо о дивљаштву турском само за то, да слободнијем дијелу народа нашега, ономе, који није у турскијем мукама, покажемо, како и колико страдају браћа његова, па да увиди, да више не смије оклевати, јер пропадну они, нема онда ни пама више живота. Ми с тога оне мученике, који падају под ножевима турскијема и који леже у ужаснијем тавницама турскијема и не зовемо жртвама варварства турскога, него жртвама нашега оклевања.

Јест, ми смо одговорни и пред Богом и пред оном страдајућом браћом за сваки дан, који још проведу у ропству, за сваку муку, коју још мученички устрпе, за сваку жртву, која још падне од бјеснила варварског.

Ми смо и опет добили мноштво жалоснијех извјештаја о браћи у Турској. Ево њекокико таквијех жртава:

„Нечувено страдају Срби у Пазарској и Сјеничкој нахији. Турци им намећу биједу, да су изишле паре из Србије, да се одмеће раја, за то је спремио Мутесариф Сјенички своје суварије те су ђе је гођ био главни Србин догнали их свезане у тавницу, а 40 послао је свезане Вали паши у Сарајево. Народ и муче и даве и на велике муке умире раја.

Истих дана пошао је био један поп да носи крсте у Сјеничкој нахији. Срету га завтије па му реку: „ти папазине носиш књиге,“ па га ухвате и стану бити, док су чули душу у њему пак га пођерају на коња мало жива пред Мутесарифа Сјеничког, и кажу да је књиге носио и да их је у воду бацио и Мутесариф баци га у тавницу и закују га у тешко гвожђе и сва је прилика да досад више жив није.

У Пиви и Црквице Вечил Мудир пивски Смаил Ефендија опази једног добра коња у Нешка Војводића. те се с Нешком окуми те Нешково дијете пошиша, и Нешко му дарује коња и другог трошка преко 100 талијера, а Смаил Ефендија позове Нешка и ону невјесту те јој је шишао дијете у фортицу на стиму и кад тамо дођу Нешка врати натраг а снаху Нешкову тако стимаху Смаил Ефендија и други Турци да су је на носила понијели и није могуће да остане жива.

Сад неки дан догодило се — био је један велики турски арамбаша, који је четовао има 10 година и свако зло радио, по имену Ћор Гано Мицановић. Он опази у свога чипчије Србина нешто пара и пође ноћу су 6 друга на њ. Ови сирома Србин спавао у кући која је била од дрвета, кад дође Ћор Гано несмједне да врата разбија већ донесе велико коље од дрвета пак подвуче под ону малу кућицу, дружина подигну а наш Ћор Гано стане се провлачит. У толико опази Србин и викне, а дружина Ћор Ганова попусте коље, те Ћор Гана кућа притисне и стане га кривања. Тада га позна његов чипчија и зовне село те га извуку и није живио само 4 уре, пак умро и сад говоре платит ће јадни Србин главом за њ.

Прије њеколико дана у селу Матаругама дође у воденицу Антоније Јануш са мајком својом, да међу ту ноћ у воденици. Опазе га Колашинци да је дошао у воденицу, дођу и убију га на очи његове несретне мајке. Тако се то збило и од суда нема никакве помоћи нити ће бити.

16. о. м. пође из чаршије са пазара син Ћира Шестовића дома. На путу га стигну Колашинци у самој вароши, отму му оружје и пошто га раздвојише са оружјем, оборе га на земљу и убију га пушкама и тољагама тако, да није могуће да остане жив. Његов отац са комшијама јаве кајмакаму и мецлисима, који му одговоре: „гледаћемо,“ — но на томе је и остало.

Ту скоро пође из чаршије Ђорђе Илије Стефановића из Грева са товаром брашна кући. Сретну га четири Турчина на вароши у Пљевљима, Мехмед Корјенић, који је Прокопијева момка Риста јузбашу с друштвом његовијем са ножем ћерао, тако сада и Ђорђа потрефе и рекоше му: „Море видиш ли Турке?“ „Видим,“ одговори Ђорђе. „Поклони се и пољуби нам руку,“ рекоше му опет. Ђорђе нехтедне, а они га ухвате сви четворица. Двојица су га држали за руке, а двојица су га били са њеком тољагом, коју су са кожом опшили. Илија и Ђорђе пођу на ућумет да се туже кајмакаму и кадија пошље заптије, да доћерају Мехмеда, но Мехмед не хтеде доћи, а кајмакам онда рече: идите ви кући, па ћемо ми то гледати. Али Илија нехтеле оћутати него рече: „и сада беже ти гледаш, него де ти сада добави онога арамбашу, који сједи у чаршији, па зло ради.“ Опет кадија: „ајде море, ајде, гледаћемо.“ На то Илија рече: „Знао сам ја то и када сам пошао амо да ће тако бити и да немам коме долазити. Сада се Турци Пљевљани поносе са овијем разбојницима и нађели су му име Ђерђелез Алија. Ово су све беговски и трговачки синови и на то их њихови очеви наговарају.

Њеки дан био сам на ућумету у Пљевљима и видио ђе дође на давију Радован Ћосовић и Ратко Цмиљанић и донеше аљине Риста Чанчуле, који је погинуо од Фетова унука. Да грдна зулума, који се више подносити не може. Турци мал ни оћераше, куће ни изгореше, робље ни поведоше и истурчише на срамоту. Сада ето и у живот ни прегоше. Кајмакам и мецлиси говоре: јаваш рајо, јаваш, све ће бити иншала. Говори им Радован: нас ваши иншали безстрагаше, арам ви био царски хљеб, огубо ве. У овој давији присуствовао је и ага погинутога Риста Асанбег Селмановић, који се заузимао као за себе и говорио је: ако ви то овди нећете извиђети и крвнике добавити, ја ћу у Сарајево поћи, пак ако ми боље не буде и у Цариград ћу јавити. Али ево јада нико га не слуша, нити му је ко одобравао ријечи, јер је за Хришћана говорио. Само је један Сулеман бег Селмановић, мецлис, који правду љуби. Кућа Селмановића вазда се добро одликовала од другијех. Да су сви Турци као Селмановићи неби много неправде Хришћани трпили, као што трпе.

Мислим да је доста за данас. Оваквијех и још грозвијих случајева догађа се амо сваки дан и не би било краја када бих вам све набрајао. А камо још толики зулуми, који се догађају по несретнијем земљама нашијем у Турској, за које ја у овај мах не могу дознати, а други вам их можда неће јавити. Ужасно је ово стање, које ће нас све истријебити, ако још које вријеме устраје.“

ИЗ НАШИЈЕХ И СТРАНИЈЕХ — НОВИНА. *)

„Застава“ доноси у чланку „Будимо спремни,“ мисли с којијема се потпуно слажемо и које се подударају с нашијема у чланку „Срби! Италија се ујединила,“ (бр. 24. „Црногор.“)

„Тајни средништни одбор бугарски, вели „Застава,“ издао је проглас на народ бугарски, у ком га позива да се спреми за одсудни бој са османлијама, да сваки бугарски родољуб повереницима одбора даде новчаног прилога, да се недостајуће оружје и цебана набави, о чему ће се будућој народној скупштони и влади рачун положити, оглашује скори час боја за слободу под заставом: „часне слободе или јуначке смрти.“

Заиста је крајње вријеме, да потиштена племена на истоку Јевропе сами устану на ноге јуначке и да развију бојну заставу за ослобођење своје.“

„Ако буду чекали на иницијативу, на почетак с поља, могу још чекати, дотле, док исток не само од порте и Османлија изцеђен, измождан, него и од сваковрсни јевропски населбина усљед жељезница, фабрика, и т. д. тако попљављен буде, да ће бити слободе, — али не за Бугаре, Србе и друге хришћанске народе на истоку, који ће само господара промјенути и постати још сужњије робље друштвено и политично насељеника из свију страна свијета и државе, која прва у име њино и помоћи њином те земље и народе освоји.“

За тијем говори „Застава“ о Русији и Србији и о Црној Гори, о којој вели да је она једина остала вијерна своме задатку и да је она увијек готова да помогне браћи својој. Но како се Црна Гора не може сама упустити у бој са изгледом на јамачни успјех, за те ваља да се српски народ у Босни, Херцеговини, Старој Србији и бугарски на Балкану покрене и да отпочне рат за ослобођење своје.“

И онда наставља овако:

„Је ли вријеме?“

А зар се данас још и то питати може: је ли вријеме? Вријеме је сад увијек, кад год се нађе јуначки срдаца и мишица, које ће да отпочну.

По Босни бјесне Турци грђе него икада; једни Срби гину, други се селе — и још се пита: је ли вријеме?

Али је, вели се Русија с Турском у пријатељству. Наравно, кад је Русија с Турском у непријатељству, онда није вријеме јер би Јевропа казала: „да је устанак руско масло,“ — а кад је у пријатељству, онда није вријеме, јер би увриједили Русију, или је још на нас навукли.

Ми нећемо да испитујемо какво је то пријатељство Русије и Турске, за које је бар. Орци, замјеник Бајстов у уг. делегацији казао, како је један турски државник о том пријатељству рекао: „ма шта да је у ствари, Руси остају спрам нами Руси.“ Ми никако нећемо ни то да испитујемо, није ли Русија баш за то порту руком обухватила, да се са Бајст-Андрашијем у једном и истом предмету своје љубави састане, него ћемо то да кажемо, да је баш онда вријеме, кад је, или кад се чини да је Русија с портом на „доброј нози.“

У таквом случају бар неће порта требати помоћи њемачко-мађарске, а то је, што ми желимо, а помоћи руске не бојимо се.

Ако Русија интервенише, не може по хришћанске народе у Турској, ако не боље, горе испасти него што је.

Но ако би интервенцијом руском постојеће зло остало, онда као што ништа изгубљено није, осим ратнијех жртава, које би и онако и у миру постале жртве које бјеснила турског, које сиротиње своје, много би добили с друге стране: Русија, било народ, било влада — јер кад народ не може владом да овлада, на једно излази, — буди безусловно и за навијек симпатије у хришћанскијех народа на истоку.

За то времена оклијевању нема. Сваки Србин треба да је спреман, да чим прва пушка пукне у Балкану и у српскијем кршевима, буде у помоћи, ко са пушком у руци, ко са новцем, оружјем, цебаном, зајиром. Требало би да сваки Србин, коме је поле можно за рана без оклијевања набави пушку, а коме је можно и двије и три и десетину, па који је за бој, да се, чим абер чује, спреми за војску, а ко није да пошље оружје онамо, куда му се, и како му се по поузданицима рекне.

Будимо спремни! нема више на јесен, на прољеће! Јуначком народу је прољеће и јесен, као оно Страин-бану броди: свуд су броди, гдје год дођу води.“

„Заточник“ овако пише о садашњем стању у тројединој краљевини:

„У нашој домовини, од када се зове хрватском, небијаше толике жалости, колика је данас: куда год пустиш око, на све стране трулеж, на сваком мјесту ударила самовоља свој конак и разкрилила крила и над самим законом. Влада влада по својој вољи, управа неваља, судство неваља, финансије пропале опћине се запустиле, путеви се и мостови опрерушили, шуме што запуштиле, што опустошиле, пак се јоште јављa по грош људих, што ту домаћу невољу закриљујући на сва уста трубе по свијету: како нам је благо и лијепо.

Под плаштем устава толико се у нас свијежило неуставна и протизаконита, колико нигђе на свијету осим можда у Мађарској, која нас, хвала издајничкој вољи домаћој, сваки дан боље својом зеленом кабаницом заогрњује. Само у нас и у Мађарах позивљу се људи на власт стојећи увјек на уставност, а неима им скоро чина, који би одговарао уставу, кано што неима народа, који би толико наглашивао конституцију и старе правице, колико сусједи наши Вугри, а

---

*) Изостављајући подлистак због тога, што је од данас већ почела излазити као прилог „Црногорка,“ уводимо ову нову рубрику у „Црногорцу,“ Овдје ћемо доносити све што је вриједно из нашијех и странијех листова, прво ствари, које се тичу нашега народа, па онда и друге, које иду у прилог општем напредку и слободи. Велика је погрјешка, што наши народни листови показују слабу свезу између себе у овоме погледу. Није никаква срамота једноме листу прештампати што из другога. Добру ствар ваља сви листови, који служе доброј ствари, да прихвате, па ће онда изићи као израз општега мишлења, и народ ће је озбиљније прихватити. Устанимо сви за добро свију нас. боримо се заједнички против заједничкога непријатеља.

Уредништво.

који би опет туђе право тако вољно газили како и опета Вугри.

Наша је домовина најљепша илустрација оној кући, у којој је господар тиран; јер као што овај своју тврду вољу узимље законом, тако наша земаљска влада чини своју вољу законом а прави закон пушћа, да га вјетри разносе по зраку. Од онога времена, како је нужни дух баруна де Шишљавић пропирио Подрављем, Посављем и Покупљем, метнула се куга морија, да помори, што неће од своје воље под изкривљени криж круне арпадовске. Наш државни брод стјераше безобзирни и без душе морнари међу „Сциллу и Карибду“ и премда нас сваки гледа, како он сваки дан све дубље утоњава, неима срца ипак, које би га, ојуначивши се, покушало спасити.

Бити ће сад у пол године, што је Левина Рауха у банству хрватском замијенио пл. Коломан Бедековић; бити ће, вељу, пол године, што је по свој Хрватској било плануло скоро освједочење, да ће новим баном посјести право своју столицу, али немине нит пуних шест мјесецих и наш се народ превари: бан Бедековић буди да и има бољу душу од протјерана бана Рауха, потегнуо је ипак ту душу у себе и чини се, већ пошетнуо стазом Левином. На ову нас бојазан гони досадањи његов рад.

Левин је Раух три године чучао у банских дворових, само би кад кад залетио на Лужницу да види, је ли се бјели бјелица пшеница или зори винова лозица, по свој земљи злато! А кад тамо: по свој земљи цвало само проклетство! А бан Бедековић сједи скоро пол године у Загребу, само што је једанпут у критичан час изборах био полетио у Вараждин и данас ево одјурио пут лоњскога поља — а Потемкини његови раде дању по провинцијах, како кому у сну дође — народ пако и земља остају на милости божјој.

„Труло је у држави Данској,“ и зато помоћ бане или . . . . . .“

О измирењу Словена у чему сада у Аустрији влада своје старе покушаје понавља пише биоградски „Раденик“ овако:

„Измирење Словена с Аустријом то је политичка и логичка бесмислица. Ко се с киме мири? Очевидно да се држава или боље влада измирила са потчињеним народима и више ништа. Је су ли се измирили Словени с Њемцима и Мађарима? То је право питање и на то питање мора сваки, ко познаје одношаје у Аустрији одговорити, да нису. Данашње „измирење“ народности, то је дакле просто владина комбинација. Она оће као и свака влада, да се што дуже одржи на своме месту и за ту цељ употребљава сва мајсторска сретства, којима се заваравају народи.

Народима који живе у Аустрији потребно је да се они сами измире. А ово ће бити само онда кад сви народи без разлике добију земљишта да се могу са свијем слободно према својим потребама развијати и усавршавати, кад се дакле раскину окови који сад притискују све народе — кад се раскине Аустрија.“

Ушљед разрешења војничке границе, доноси „Панч.“ чланак, који је израз увриједјеног осјећања народног. Па пошто је то насилно и против изјављене воље народне учињено, пита „Панчевац“ шта сада ваља радити? Или силу силом узбити или јој уступити. Кад би прво хтјели, онда би се морали упустити у крвави бој с Мађарима. а то не иде, јер би борба била неједнака. Дакле ваља сили уступити за вријеме у увјерењу, да иста не може дуго трајати.

„Но, вели „Панчевац,“ поред свију тих неповољних прилика не смемо још оружја полагати, не смемо клонути духом, не смемо постати народ, који у себе поуздања нема, јер онда смо заиста изгубљени. Ми ћемо се дакле поуздати у себе. Ми се не ћемо дизати на оружје, и уступићемо пред фактичним стањем ствари. Ми ћемо дати од себе свечано изјашњење, да права свога никако напустили нисмо, но га само за време, док сила над нама траје, остављамо на страну: Ми ћемо ступити у нов полошај уз протест против поступка, којим се то изнудило од нас и уз ограду против свију последица, које би власници наши одатле могли изводити против нашег вечитог и непоколебаног права: да сами собом рапсолажемо.

Јест, тако ћемо чинити и ми ћемо то збиља чинити. Ми смо то дужни чинити и с обзиром на потомство наше, које би нас проклетством обасуло, кад би смо се без икаке ограде без икаквог протеста лишили свога права и признали као правичан и законит положај ово стање, које нам се на силу натура. Ми у садашњости, дакле ова садашња генерација наша може узети на себе сваки терет па најпосле и сваку срамоту, но то не сме чинити према потомству своме, несме угоњати терете и срамоту за потомство своје. Ми потомству своме морамо оставити једна вратаоца, на која у свако доба може куцати.“

За тијем предлаже, да се у Панчеву састане областна скупштина граничара из бачко-банатске крајине, која ће протестовати против оваквога разграничења, и поставити услове, под којијема народ жели, да се иста крајина придружи Угарској.

ДОПИСИ.

Из ХЕРЦЕГОВИНЕ, 30. Јуна. — Јад и само јад из ове тужне земље. Слушајте и дуго ћете га још слушати, ако не буде брзе помоћи.

Писао сам вам потњи пут о многијем убиствима, која амо чине Турци, на ево вам и сада за многа јављам. (Саопштавамо њешто напријед у чланку „жртве,“ а остало у идућијем бр. У.)

Турци су стари зулумћари, увијек једнаки, а никада бољи. Но опет и Боже помози, али када нам дође какав кајмакам свирјеп, као што је данашњи Салибег, онда зулумима нема краја ни примјера Ево ћу вам један случај његове велике неправде приповједити. 17. пр. м. тужи Рагиб-ефендија Радована Зеака изпод Пећа за 27 гроша и то на овај начин: Рагиб-ефендија прода Радовану 3 товара сијена и Авду Јакуповићу 150 ока за 27 гроша. Радован своја три товара плати, а Авдо неће. Сада Рагиб пошто не може од Авда да наплати, потегпо Радована пред каквдију и кадија му досуди да плати, па онда нека он од Авда тражи. Сиромах Радован ниђе ништа нема, у обадвије руке сакат, у једно око ћорав, проси па се рани, али на то кадија не гледи нити наше светлије, него га затворе за 27. гроша. Ево данас већ 15 дана лежи у апсу и само га пуштају са заптијом по један сат у чаршију, те мало испроси хљеба, па га опет затворе у апс. Таквијех случајева има мноштво.

Па није доста што трпимо само од Турака, него страдамо љуто и оданде одакле ако не помоћи, а оно бар штете никакве да немамо. Наш владика Мелентије држи се с Турцима, њима угађа, а народу не само да ни у чему не помаже, него га је са свијем напустио, те се свашта догађа. Чујте само ово.

На прошасту св. Тројцу трефих се код манастира св. Тројице у Пљевљима. Дође поп Лазо Шиљак из Поблаћа, препољскога кадилука, и дође му његов нуријаш Маринко, да га вјенча у други брак. Поп Лазо замоли попа Јова, да га вјенча. Поп уђе у цркву, учини испит и виђе. да није с драгом вољом и изиђе цркве. Поп Лазо, нађе јеромонаха Прокопија и замоли њега, да вјенча Маринка говорећи му: Молим те вјенчај ми једнога вла, бива, још лани узо сам му краву за ту вјенчаницу. Прокопије учини му ту љубав као стару свјештенику мислећи да је законито. Оде у цркву и почне испит по закону и упита Маринка: имали праву вољу узети за жену удовицу Марију? он одговори да има. Кад је Марију питао, Лазо је одговарао који је краву већ и изијо да има. Прокопије му одговори, да он ћути, и да она море рећи и тако она пла- чући рече: морам и на срамоту. Прокопије онда рече, да се не боји и да је он неће вјенчати, а поп Лазо затвори цркву и на срамоту их вјенча онако како је наопако по његову главу знао.

Ето каквијех свештеника има код нас. Истина мало је таквијех, али не треба ни толико да их је, а биће их за цијело и више, ако подура господство Мелентију. Поп Лазо узима за подушје домаћина вола, а домаћице краву, а ко нема, томе неће гроба опојати. Колико је тако некрштене дјеце умрло, јер има сиротиње, која не може дати краву или јуне.

Сад се надамо владици херцеговачком а шпијуну турском, да дође у Пљевља и он ће ударити мали порез на на народ: сваку главу ожењену по 8 гроша и трошка колико год буде око владике, све јадни Срби да плате и сувише писаније свака кућа по дукат ћесарски и биће да распушта жене као лани, зашто је лани у пјеваљском кадилуку распустио 19 жена без икаква узрока и свакој жени узео пет ћесарски дуката а ону жену распуштену ко узме да да 3 дуката. Кад је оволико у наш кадилук колико их је распустио у друге кадилуке као препољском, чајничком, фочинском кадилуку томе, ни броја нема. Тако ће и ове године. Он не пази на вјеру и дужност владичанску, само Турцима да учини на вољу.

Из ЗЕТЕ, 4. Јулија. — Јављао сам вам до сада толико о зулумима, које хришћани трпе од Турака, а ево ћу вам сада опет јавити њешто што је међу самијем Турцима било. Они који браде Турке и кажу да они нијесу звјерови као што су, казаће можда и сада: ето гле, да се нијесу Турци дигли баш против самијех хришћана. Ово може порицати само нискост и себичност, а што се тиче недјела, што Турци међу собом чине, то опет показује, да су они до крајности покварени и дивљачни, да се у њих незна за ред и правицу, него из фанатизма бију хришћане, а из разузданости међу собом се убијају.

Ту скоро догодила се побуна и свађа због пасишта у Забијелу и то овијем начином.

Као што смо јавили за Секниће, да их је власт у апс бацила, те су забита подгоричкога ранили и част му повриједили, забит је пуштао и Махмута и Секниће из апсе, који су тако као и други људи уживали слободу — онакву какве је има. Но забит је тајнијем начином наредио како ће Махмута ноћу погубити. Махмут пође, да чува своју стоку и остане поноћи да чува торину. У то вријеме дођу њеки и убију га на мртво. Секнићи хтјели су освету и истрагу код суда да учине, ама знајући, да је то забитов посао, морали су ћутати, јер не могу ништа учинити противу власти. И тако је сама власт турска учинила освету са Турчином и по томе можете мислити шта би учинила и шта чини са хришћанима.

Из БРАЈИЛА, 1. Јулија. — Особитијех вијести одавде немам сада да вам јавим. Она жестока узрујаност, која је у Румунији владала до скора и из које се очекиваше свашта, сада је престала, и настало је стање тако мирно, да би се за њ могло баш казати, да је необично у Румунији. Скупштина је отворена већ одавно и од самога почетка тече у њој све по укалупљеноме реду и у највећој тишини. Изгледа да је народ задовољан скупштинскијем радом, а ако не то а оно равнодушан. При свем том ово може лако да се окрене. Влади су још у памети посљедњи покрети народни и она их никако не смеће с ума, па жели да не дође опет до онијех жалоснијех појава, али онога часа, када би са свијем забацила вољу народну, као што се то чешће догађало, поновила би се стара пјесма и по њу неби никако добро било. Види ћемо.

Као вијест, којој би могли већу важност поклонити, јављам вам, да се амо непрестано војска умножава и да се добро спрема. Зашто, незнам, нити се амо толико говори о томе.

Овђен у Брајилу има сада велика болијест, (тифус), која јако бјесни. Људи једнако умиру, и страх је овладао велики. Ова је болијест чудновата и приљепчива је. Човјек од ње падне, изгуби свијест, незна шта говори. Њеки одмах умре, њеки живе до три дана. Кога уфати мало, може и остати.

Из СРИЈЕМА, 2. Јулија. — Поље нашега народнога рада још је пуно трња. Ја сам вам у своје вријеме јавио о нашој славној побједи при изборима за народни сабор. Та побједа учинила је, да нам је много одлакшао терет, који дуго сносисмо под туђинском владом, и околностима, које су те владе створиле. Уједно нас је та побједа поставила у то пријатно стање, да сада можемо слободно са веселим оком изгледати боље прилике. Важност успјеха нашега признали су сви Словени својом радошћу, коју су том приликом једнодушно изразили. Само јој Мађари неодаваху заслужено признање, али што је главно треба знати, не због тога, што они збиља неувиђају значај наше надмоћности над досадашњијем насиљем њиховијем у сабору, него на против због тога, што их је обузела зебња за господарењем њиховијем, што их подузима језа од предстојеће могућности.

Па Мађари као Мађари, наоружани суровијем јогунством својијем, не само што се и послије свога пораза разметаху у својијем листовима. него хоће збиља и на дјелу да наставе свој стари посао. Ми ћемо вјеровати да они то чине због тога, што су се нашли у забуни, у чуду и ако они хоће да нас силом увјере, да то чине за то, што су силни и моћни.

Мађарима је давно свјетовано и једнако говорено, да се ману ћорава посла, да за времена пођу на прави пут, док их није онај, којијем су пошли, одвео до пропасти. Но Мађари као Мађари само се охоло смјешише, и ево сада, као што чујемо, хоће по ономе закону, који је Раухово справиште донијело, да организују општине и жупаније, те је ушљед тога банска

конференција на дан 8 о. м. у Загребу заказана. Народ узима ово предузеће, те јако компромитоване владе, као највеће насиље. Негодовање је свуда и опште. Куда ће се с овијем доспјети то ће лако погодити и онај, који није врач.

Из овога, као из многијех другијех ствари, види се да нам претстоји још жестока борба, управо она сада тек и настаје. Рауха смо оборили, али његов загушљиви задај, још нам не даје слободно дисати и ми морамо отворити све одушке да га изгонимо из наше народне зграде.

Што нас особито храбри за ову борбу то је, што се и за вријеме избора, па и потље показала најбоља слога и љубав у нашем народу обеју вјера. Та је слога и данас постојана, као што смо се освједочили и приликом путовања по овијем крајевима, Његове преузвишености г. владике Штросмајера. Он је свуда у сваком мјесту и на сваком путу дочекиван и испраћиван најрадосније, најодушевљеније од народа без разлике вјеросповјести. Има људи, који хоће да помуте ову љубав тијем, што говоре, да г. Штросмајер ради за католицизам и да се особито тијем срествима служи у Босни, па тијем ће наноси највећу шкоду и препреку нашем уједињењу. Нама је то тешко вјеровати, а у толико теже, што не можемо помислити, да човјек и родољуб као што је Штросмајер може ићи за тијем да у данашње вријеме доведе вјеру и народност у опреку. Тешко нам је вјеровати то и због тога, што не можемо ни помислити, да преосвештени владика који је најбоље увјерен о свијести нашега народа, може икаква успјеха у томе предвиђати, па чиниo се покушај с чијему драго стране било. Ми смо увјерени да је преосвештени владика вишу, чисто народну мисао поставио себи за задатак, и радећи на њој стекао је он толике заслуге и славу себи. То све изгубити невјерујемо, да би ико покушао. Нетреба дакле са неоснованим зуцкањем помућивати усталачку вољу народну, него увијек излазити на сриједу с онијем, што је истинито и основано, па ће онда народ, ако је баш што и неповољно, умјети се наћи.

Ми напошљедку и опет кажемо, његујмо слогу и љубав међу нама, с њом смо ево сада успјели, с њом ћемо извјесно и коначно побједити.

ЦЕТИЊЕ 9. Јула.— У Скадру је букнула права буна. Турци неће да раде друмове нити хоће да даду војнике, које је Смаил паша наредио да се попишу. Турци су сви скочили на оружје, а паша око своје куће намјестио војску и два топа. Данас опет чујемо, да су побуњени Турци опколили пашин конак. У идућем броју донијећемо опширније о овој ствари.

ЦЕТИЊЕ, 9. Јулија. — Високо правитељство изаслало је двојицу гг. учитеља цетињске главне школе, госп. Пешића и г. ђакона Радичевића, да обиђу све школе у Црној Гори, да присуствују на испитима и да виде успјех и стање нашијех школа. Као што смо до сад извјештени из њекијех мјеста, успјех се показао у дотичнијем школама, какав се само могао желити. У своје вријеме јавићемо какав се напредак показао у свијема нашијем школама, о којијема се с толиком озбиљношћу стара.

ЦЕТИЊЕ, 9. Јуна. — Добисмо од једнога пријатеља бр. 55. „Народнога листа,“ што излази у Задру, —јер га случајно ми недобијамо — и у њему нађосмо нешто, што би нас могло и изненадити, — када би т. ј. та појава изненадна била.

Њеки „пријатељ из Биограда“ нашао се да пише „Народном листу“ и то ни о чему другом, него једино — да укори „Црногорца“ због тога, што је донио „очевидно тенденциозни допис из Загреба.“

„Народни лист“ или „његов пријатељ“ (био од куда му драго) смјестио је у оно њеколико редака толико бесмислице, колико је само могло стати.

„Народни лист“ или „његов пријатељ“ (што се можда, узгред буди речено, у једно лице своди) нашао се у послу, те „хоће да брани југославенску слогу.“ Доиста смјешно или бар чудно! А ко је нападао „југославенску слогу?“ „Црногорац?“ Ни једне ријечице, ни једнога слова нема у нашем листу, из кога би се то могло извести! Напротив у толикијем чланцима говорисмо баш о „југославенској слози“ и то као о услову нашега ослобођења и уједињења. Нијесмо ли толико пута најразумљивије и са свијем јасно и отворено викнули: Устанимо браћо, сложимо се, споразумимо се, и радимо сви, који смо за рад, на томе да се народ обавјести и спреми, па да буде кадар и дочекати па и сам изазвати прилике за свету борбу? И не само да нијесмо празнословили о „слози,“ о којој се толико већ говори, него смо свом озбиљношћу позвали свакога родољуба, да прегнемо једино за тијем: да нашу снагу спремимо, уредимо и тијем је ојачамо, па да сложно и заједнички не само ми „Југославени“ него с нама и они народи који пате што и ми, а тежњу имају коју и ми, — сви устанемо и извојујемо оно, што нам нико дати неће. —

То је могао сваки наћи у „Црногорцу“ и зацијело ништа друго, него баш то мушко и слободно вођење и донијело му је у „Југославенству“ велики одзив, који има. Што „Народни лист“ није то у „Црногорцу“ нашао, ми нијесмо криви. Њему се чини много важнија безпослица о „Дуки од Медуна,“ коју је прештампао, него све остало у „Црногорцу,“ јер од како је јавно, да „Црногорац“ излази није га више никада ни споменуо.

Најсмјешније су пошљедње ријечи „народ. листа“ у овој ствари. Он инак признаје, да нам „лежи на срцу југославенска слога,“ па „с тога мисли да нам се нехотице провукао онај допис из Загреба.“ и „да ћемо бити на опрези,“ да нам се „шта слична по други пут не догоди.“ Ово је официозни начин писања, т. ј. најприје се рече што се хтјело рећи, па онда се галантно и милостиво то све ублажи.

Но ми се морамо оградити против тога мишљења. У „Црногорца“ не улази ништа с непажње, „нехотично.“ Би л' била дика уреднику „Народнога листа,“ кад би му ми казали, да он незна, шта доноси у своме листу?

А што нијесмо изоставили из загребачкога дописа оно, што се у „Народном листу“ жели, на то одговарамо: за то, што ми не стојимо под цензуром у никаквом виду; „Црногорац“ ужива потпуну слободу Црне Горе; што ми имамо вјере и поштовања према отличном родољубу, који нам је онај допис писао; што су и „Заточник“ и други листови и прије и више пута оно исто спомињали и напошљетку, што очђе никако неувидисмо нити данас увиђамо нападање на „југословенску слогу,“ него на против тежњу, да се утврди југословенска слога. Познавајући родољубље дописниково, увјерени смо о томе најјаче.

Толико "Народноме листу,“ а читаоце наше који зацијело нијесу до данас нашли у „Црногорцу“ нападање на „југославенску слогу,“ него ону постојану тежњу, коју сваки „Југославенин“ у срцу носи — нека опросте, што нађосмо за вриједно оволико одговорити зарад истине а против „непрекидним узајамним окривљивањима.“

Вијести из нашијех и туђијех земаља.

— До који дан отвориће се у Сарајеву народна скупштина. Знамо шта чине самовољне владе са тијем „народнијем“ скупштинама и у земљама уставнијем, а како дакле мора изгледати ово турско мајмунисање! Кога хоће Турци да обману са том силеџијском скупштином, себе, или кукавни наш народ или страни свијет?

— Најновије вијести показују да нема ни разговора о миру између порте и вицекраља мисирског. Владин лист „Тирки“ удара жестоко на вицекраља, као на бунтовника, који хоће да упропасти (!) повјерену му област турску и каже да га Султан мора збацити хтјео нехтјео у интересу ислама и „мусломанског јединства.“ То исто каже и за туниског беја.

— Француска ће платити Швајцарској два милиона за војску, која је за вријеме рата прибјегла у Швајцарску и коју је Швајцарска издржавала, а Швајцарска ће повратити Француској сав вођени материјал Бурбакове војске.

БИЉЕШКЕ.

Читамо у нашијем листовима, да је киша и поплава учинила велику штету у њекијем мјестима у Војводовини, а особито у Србији ова су мјеста пострадала: Јагодина, Крагујевац, Свилајинац, Ћуприја, Ваљево, Обреновац и Топчидер. О истој несрећи пишу „Раднику“:

„Крагујевац је још у грозничавом стању; у сахат по поноћи обзнанише добоши „узбуну“ — за тим припуцаше пушке, које зваше на помоћ доњомалцима; — Лепеница је страшно стала придолазити, — око 5 сахата из јутра запљускиваше „крст“ (средина чаршије и пијаце,) — кроз авлије и баште, кроз куће и дућане вода је к начелству јурила до 8 сахата; неколико је кућа покрај Лепенице срушено, више њих подлокано. Матица је страшно бјеснила, — једном воденицом (што је више потока ждраљице кренула) срушила је све дрвене мостове (осим великог коначног, који се само прилично повио). Штета доњомалаца, — ће је највише сиротиња, — мора бити знатна. — Не зна се још да ли је било жртава у људима, али јамачно више од 2 до 3 утопљеника неће бити, благодарећи ревности неколицини официра, војника и грађана који су пјешке, на коњима и колима свијет спасавали, — похвале је достојна одважност официра Јове Богдановића, Станића, Косте Миловановића и мајстор Љубе Чолак Антића, који су се без штедње бацали у воду и многе поспасавали.

Вода се сад тргла у корито, али киша још не престаје; власт је дала добовати, да се сви доњомалци иселе; пошто је могуће да ће се вода још једаред излити... Сад ми јавише, да вода опет придолази (4 сахата по подне), — из пушака пуцњава. —

Причају да је и прође Лепеница варош полила, али никад није у овој мјери.“

ПЈЕСМЕ МИРЗА ШАФИЈЕ.

Овај час изиђоше из штампарије јерменског манастира у Бечу мирза-шафијне пјесме од Јована Јовановића (Змаја) већином по Боденстету, велим већином, јер има ту и јовановићеви изборни пјесама.

Пјесме су подељене на ови девет одјека: Зулејка —Пјесме туге.—Пјесме у славу вина и земаљског уживања.—Пјесме и изреке мудрости. — Тифлис. Различито. — Мирза Јусуф. — Хафиса. — Разлике пјесме. —Додатак.

Књига је десет табака велика, штампана је на најфинијој сатинисаној велин-артији новима боргесловима, тако да унутрашњој вредности, која духу годи, одговара и красна спољашност, годећи оку оном чистотом, која је већ давно у штампарији јерменског намастира на гласу. Формат је цепни, 16, а цена укусно картонованом издању, са плаво и црвено бојадисаним подпуним насловом и црвеним оквиром на корицама од исте боје: 1 фор.; у елегантном повезу, посве у платну са златним насловом, оквиром и налепницом: 1 ф.40 н. Ко зна пошто је артија и како је скупа штампа, а уз то још кад помисли, да је ово најукусније спољашност књиге што је имамо у нашој литератури, опаj ниједан не ће рећи, да је ова књига скупа. А колика л' јој је тек унутрашња вредност! Треба већ једном да се навикнемо, набављати дела изврсни припознати певаца и писаца, а не ма какви певчића и писарчића, — треба да се навикнемо поштовати пуне умне коморице, а не обзирати се на празне шуље главе, у којима би ласте могле комотно своја гњезда правити!... Где чујем за какву књигу ваљаног писца, потражићу је, ма и скупље платио; а лош писац нека ми своју књигу поклони, ја ћу га тужити.

Као издавалац ове књиге писам напред расписивао позива на преплату, држећи да је то прошња, пак тако ни књига непозвана никоме на распродају слати не ћу, држећи да је то наметање. Који појединце желе ову књигу имати, ти нека је код мене наруче или приложив дотичну своту или per Nachnahme. Омладиска друштва книжаре, трговци и остали, који желе ови књиге наручити у већем броју, нека се изволе код мене за проценат упитатити под адресом: Gjorgje Rajkovič in Wien, Alsergrund, Mariannengasse Nr. 1, ebener Erde Nr. 15.

Браћи Хрватима, док не изиђе засебан позив на то, нека је на знање, да сам намеран исто дело штампати у истој печатњи и латиницом, а и формат и артија и сва спољашност да буде иста, па и цјена. Који дело то желе имати, нека ми своја имена — без новаца — пошљу у Беч најдаље до половине септембра о. г. да знам колико ми ексемплара веља штампати, а ја ћу per Nachnahme послати свима књиге. Шат се нађе пријатеља међу браћом Хрватима, којима ће песме Јовановићеве тако омилити. као што омилише Јагићу, Праусу и Трнском.

Умољавам уредништва: „Заставе.“ „Народа,“ „Гласа народа,“ „Панчевца.“ „Вршачке куле,“ „Младе Србадије.“ „Радника“ и „Црногорца“ да овај оглас у свом листу изволе прештампати.

У Бечу, 18. Јуна 1871.

Ђорђе Рајковић.

Уредник СИМО ПОПОВИЋ. Властник Ј. СУНДЕЧИЋ.